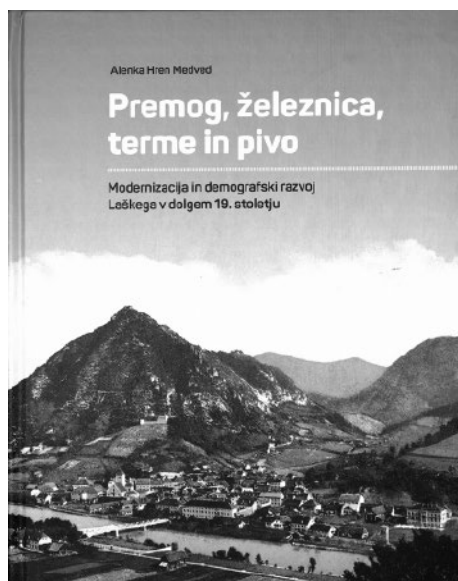

OCENE IN POROČILA – REVIEWS AND REPORTS

RECENZIJA MONOGRAFIJE
»PREMOG, ŽELEZNICA, TERME
IN PIVO. MODERNIZACIJA
IN DEMOGRAFSKI RAZVOJ
LAŠKEGA V DOLGEM 19.
STOLETJU« ALENKE HREN
MEDVED

Regionalna zgodovina lahko prispeva zelo zanimive in pomembne vpoglede v preteklost, če se raziskovanje lokalnih podrobnosti ne izgubi v podrobnostih, in če se povezuje širšimi tematikami in prispeva k nadregionalnim splošnim ugotovitvam. Prav to povezovanje mikro in makro ravni je Alenki Hren Medved, vodji domoznanskega oddelka Osrednje knjižnice Celje, odlično uspelo v njeni zgodovini Laškega v 19. stoletju.

Modernizacija, torej preoblikovanje širokih področij življenjskega sveta, do katere je prišlo v dolgem 19. stoletju, je idealna tema za takšno povezovanje lokalnega z globalnim oz. evropskim razvojem. K temu razvoju štejemo industrializacijo, boljše možnosti mobilnosti, povezovanje z boljšo infrastrukturo in prometnimi povezavami, modernizacijo in demokratizacijo države, administracijo in šolstvo, izboljšavo kmetijske produkcije, življenjskih pogojev širšega prebivalstva in s tem prvi in drugi demografski prehod (boljše higienske, bivanjske in medicinske možnosti, boljša prehrana, manjša umrljivost otrok, zmanjšanje mortalitete itd.). V malem se torej zrcali veliko: napredek in modernizacijski sunki, ki so zajeli velik del centralne Evrope v tem času, se odražajo na ravni posameznega mesteca, trga ali vasi kot v danem primeru, v Laškem. Istočasno postane v tej knjigi jasno tudi to, da ne gre za sorazmerni vzpon skozi 19. stoletje, ampak, da so spremembe v prvi polovici stoletja še majhne in včasih komaj opazne in da se modernizacijski sunki okrepijo po letu 1848 in predvsem v zadnjih desetletjih 19. stoletja. Razvoj tudi ni vedno enak v mestih in na podeželju, kar Alenka Hren Medved prikaže s številnimi primeri, ko primerja situacijo trga Laško z okolico. Z obilico zgodovinskih virov torej prepričljivo prikazuje demografske spremembe in

modernizacijo dolgega 19. stoletja na mikro ravni Laškega.

Avtorica se je seznanila z veliko viri in je pri tem zopet upoštevala ravnotežje med malim in velikim. Kontrastira pogled »od zunaj« oz. »od zgoraj« s pogledom »od spodaj«, pri čemer uporablja statistične množične vire, kot so npr. katastri, popis prebivalstva, statusi animarum in matične knjige. Kot konkreten primer bi omenila demografski razvoj Laškega, gostoto in gibanje prebivalstva, njegovo versko in narodno sestavo ter spremembe v strukturi družin (število in umrljivost otrok, starost pri poroki, število oseb v gospodinjstvu, število nezakonskih otrok). Po natančni statistični analizi družin v Laškem in okoliških vaseh na podlagi matičnih knjig ter popisov prebivalstva (1870–1910) avtorica nadgradi te ugotovitve s konkretnimi primeri družin in tipi družin – kmetov, meščanov, gostačev, rudarjev itd. »Gola« števila s tem dobijo obraz in lažje so spet vidne razlike med trgom in okoliškimi vasmi. Statističnim analizam rojstev, smrti, porok itd. doda tudi zanimivo analizo najbolj priljubljenih moških in ženskih imen v 19. stoletju v Laškem.

Razen tega Alenka Hren Medved svoje ugotovitve uvršča v uveljavljene teoretične okvire in tudi za to želim navesti primer. Slovenski prostor se namreč nahaja na stičišču dveh družinskih vzorcev, na tako imenovani Hajnalovi liniji (St. Petersburg – Trst), torej na meji med zahodnoevropskim in vzhodnoevropskim patriarhalnim tipom poročnih in družinskih vzorcev. Po prejšnjem tipu se pari poročajo precej pozno in imajo v poprečju manj otrok, medtem ko je pri slednjem povprečna starost pri poroki nižja in ženske

rodijo več otrok. Na podlagi statistične analize, ki jo avtorica naredi, ugotovi, da spada Laško med območja zahodno od Hajnalove linije. Več takih lokalnih študij bi lahko prispevalo k natančnejšemu risanju Hajnalove linije na tem slovenskem (in hrvaškem) območju in bi bilo zato zelo zaželeno.

Kljub osredotočanju na modernizacijo avtorica tudi ne zanemarija kontinuitet v 19. stoletju. Tudi če oriše razvoj premogovništva in drugih novih gospodarskih panog, vpliv Južne železnice na kraj ter prve zametke turizma v Laškem, ugotavlja, da se je večina prebivalcev okoliških vasi še vedno preživljala s kmetijstvom. Poudarja tudi kontinuiteto veljavnosti katoliških vrednot (npr. ko gre za nezakonske otroke) in neprekinjeno pomembnost kmečkega in katoliškega koledarja za strukturiranje življenja preprostega prebivalstva. Kljub izgradnji železniške proge so še vedno druge prometne povezave močno vplivale na zunanje stike in mobilnost prebivalstva. Čeprav je Laško mejilo na Kranjsko, je bilo tradicionalno bolj povezano z drugimi štajerskimi mesti in trgi kot s slabše prometno povezano Kranjsko, kar avtorica pokaže s poklicno in poročno mobilnostjo laškega prebivalstva.

Skratka: branje »Premog, železnica, terme in pivo« zgodovinarke Alenke Hren Medved ne priporočamo le regionalnim zgodovinarjem ali lokalpatriotom Laškega. Primer tega majhnega obrtniškega trga ob Južni železnici ponuja tudi širšemu občinstvu zanimiv vpogled v modernizacijo in demografski razvoj teh delov srednje Evrope.

Karin Almasy